

ВІДГУК

офіційного опонента, кандидата педагогічних наук, старшого викладача кафедри українознавства Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького **Стечак Галини Михайлівни** на дисертаційне дослідження Остраус Юлії Михайлівни «Педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів», поданого на здобуття наукового ступня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність обраної теми. Проблема вдосконалення вищої медичної освіти постає сьогодні як справа державної ваги. Розвиток та реформування системи охорони здоров'я України вимагає підготовки сімейних лікарів нової формації, які не лише володіють ґрунтовними знаннями теорії медицини, професійними вміннями та навичками, відповідними методами лікарської діяльності, але й здатні ефективно здійснювати комунікативну взаємодію.

Сучасні винаходи і нові методи в медицині значно розширили можливості лікування хвороб. Однак, при всіх цих досягненнях успіх лікування конкретної людини значною мірою залежить від ефективної комунікації з лікарем. Здатність лікаря з повагою відноситися до пацієнта, його комунікабельність і доброзичливість, вміння надати інформацію, детально та зрозуміло пояснити причини хвороби, достатня тривалість консультації розвивають довіру пацієнта до лікаря і призначеного ним лікування. Особливого значення професійна комунікація набуває для сімейних лікарів, які повинні налагодити тривале спілкування з пацієнтами на засадах взаєморозуміння і взаємоповаги, щоб проводити лікувальну, профілактичну й роз'яснювальну роботу, виховувати свідоме ставлення до збереження здоров'я.

У цьому контексті актуальність і своєчасність дисертаційного дослідження Остраус Юлії Михайлівни «Педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів» не викликає сумнівів. Варто підкреслити, що актуальність обраної теми

дослідження підсилюється тим, що зазначена проблема досі не одержала належного висвітлення в українській педагогічній науці.

Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків та результатів дисертації.

Аналіз тексту дисертації та автореферату дає підстави стверджувати, що науковий апарат дослідження відповідає вимогам до кандидатських робіт. Авторка коректно визначила об'єкт і предмет дослідження, чітко сформулювала його мету й завдання. Глибокий аналіз значної кількості наукових джерел (529 найменувань, із них - 188 іноземною мовою) забезпечив належне теоретичне підґрунтя проблеми формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів.

Слід відзначити аргументованість і змістовність наукових положень, висновків і пропозицій дисертаційного дослідження, які викладені логічно й послідовно. Їх достовірність забезпечується комплексним використанням методів наукового дослідження (теоретичних, емпіричних, математичної статистики), репрезентативністю вибірки та коректною організацією педагогічного експерименту.

Значення для науки і практики одержаних результатів.

Результати наукового дослідження Ю. М. Остраус мають вагому наукову новизну. Вона полягає в тому, що авторкою вперше визначено й теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів (засвоєння студентами професійних цінностей під час реалізації аксіологічного підходу; забезпечення когнітивної складової професійно-комунікативної культури засобами інформаційно-освітнього блогу; формування комунікативних умінь майбутніх сімейних лікарів у процесі застосування діалогових технологій навчання); виокремлено компоненти професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, визначено критерії, показники та рівні її сформованості; розроблено педагогічну модель формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів. Дисертанткою

уточнено сутність професійної комунікації сімейного лікаря та професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів.

Необхідно підкреслити важливе практичне значення результатів проведеного Ю. М. Остраус дослідження, що полягає насамперед у створенні оригінальної методики реалізації педагогічних умов формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів у процесі фахової підготовки. Заслуговують на позитивну оцінку розроблені авторкою методичні рекомендації та навчально-методичні матеріали професійно-комунікативного змісту, що можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої медичної освіти. Створений Юлією Михайлівною інформаційно-освітній блог, присвячений проблемі професійно-комунікативної культури, відповідає сучасним вимогам суспільства та актуальній потребі ширшого впровадження дистанційної освіти. Відібраний дисертанткою діагностичний інструментарій дає змогу глибоко оцінити сформованість професійно-комунікативної культури студентів-медиків.

Практичне значення дослідження підтверджується впровадженням його результатів в освітній процес закладів вищої медичної освіти України: Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова, Тернопільського державного медичного університету імені І. Я. Горбачевського, Української медичної стоматологічної академії, Харківського національного медичного університету.

Основні положення дисертації мають достатній рівень апробації, про що свідчить участь Ю. М. Остраус у численних міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Позитивно, що результати дисертаційного дослідження висвітлено у 27 наукових працях. Із них – 7 статей у наукових фахових виданнях України, 2 статті в зарубіжних наукових періодичних виданнях, 16 публікацій у матеріалах конференцій, 1 – розділ в навчальному посібнику, 1 – методичні рекомендації.

Оцінка змісту дисертації.

Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел до кожного розділу та додатків.

У **вступі** аргументовано доведено актуальність досліджуваної проблеми, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, сформульовано гіпотезу, окреслено комплекс методів дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення результатів дослідження, охарактеризовано експериментальну базу, представлено відомості про апробацію та впровадження основних результатів дослідження, подано інформацію стосовно публікацій авторки, структури й обсягу дисертації.

У **першому розділі «Теоретичне обґрунтування проблеми формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів»** з'ясовано сутність основних понять дослідження, проаналізовано особливості професійної комунікації сімейних лікарів, виокремлено компоненти професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, визначено критерії, показники та рівні сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, представлено результати констатувального етапу педагогічного експерименту.

На основі ретельного аналізу численних наукових джерел Юлія Михайлівна розкриває зміст понять «культура», «комунікація», «спілкування», «професійна комунікація сімейного лікаря», «професійно-комунікативна культура сімейного лікаря». Позитивної оцінки заслуговує детальна характеристика особливостей професійної комунікації сімейного лікаря. Остраус Ю. М. приділила значну увагу вивченню різних підходів до розуміння сутності професійно-комунікативної культури, що дало змогу сформулювати авторське визначення професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, яке не викликає заперечень.

Структура, компоненти, критерії та показники сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів є достатньо

обґрунтованими, визначені чітко та логічно. Ми схвально оцінюємо глибокий аналіз змісту кожного з критеріїв професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, а також відібрані авторкою діагностичні методики для визначення рівня її сформованості.

У другому розділі «Педагогічні умови та модель формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів» теоретично обґрунтовано педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів та створено модель цього процесу, описано авторську методику реалізації педагогічних умов у процесі професійної підготовки студентів-медиків.

Необхідно позитивно оцінити запропоновану Юлією Михайлівною модель формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, яка упорядковано, в логічній послідовності відображає основні компоненти цього процесу – мету, завдання, принципи та методологічні засади, компоненти змісту освіти, педагогічні умови й методи їх реалізації, результат. Слід відзначити вичерпну обґрунтованість визначених авторкою педагогічних умов формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів (засвоєння студентами професійних цінностей під час реалізації аксіологічного підходу; забезпечення когнітивної складової професійно-комунікативної культури засобами інформаційно-освітнього блогу; формування комунікативних умінь майбутніх сімейних лікарів у процесі застосування діалогових технологій навчання).

Особливого схвалення заслуговує цікава авторська методика реалізації педагогічних умов, що інтегрує сучасні нестандартні методи й форми роботи. Досить вдалою, на наш погляд, є ідея застосування блогу викладача для надання знань, що забезпечують теоретичну готовність майбутніх лікарів до професійної комунікації. Нам також імпонують розроблені Ю. М. Остраус поетапні методики формування ціннісних орієнтацій та комунікативних умінь майбутніх сімейних лікарів, у яких використано методично доцільні

форми й методи навчання. Навчально-методичні матеріали, що забезпечують реалізацію зазначених методик, свідчать про творчий підхід та методичну грамотність Юлії Михайлівни.

У третьому розділі «Експериментальна перевірка ефективності моделі та педагогічних умов формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів» представлено загальну характеристику експериментального етапу дослідження, проаналізовано результати педагогічного експерименту.

Позитивно, що авторка ретельно описує методику проведення педагогічного експерименту та етапи впровадження методики формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів. Варто також підкреслити досить чітку й детальну презентацію результатів діагностики за кожним критерієм в експериментальній та контрольній групах. Таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про результати дослідження.

Одержані дані свідчать, що всі показники сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів в експериментальній групі вищі, ніж у контрольній. Це свідчить про ефективність моделі та позитивний вплив запропонованих Ю. М. Остраус педагогічних умов формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів.

Слід відзначити обґрунтованість і переконливість загальних висновків, які відповідають меті й завданням дослідження, лаконічно й вичерпно відображають його основні наукові результати.

Додатки, в яких подано результати аналізу деяких аспектів досліджуваної проблеми, діагностичні методики для визначення рівня сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів, а також розроблені авторкою методичні матеріали, вдало доповнюють зміст дисертації.

Ознайомлення з текстом автореферату дозволяє стверджувати, що його зміст ідентичний основним положенням дисертації і належним чином відображає результати проведеної дослідницької роботи.

Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Остраус Юлії Михайлівни, наведемо наступні зауваження та побажання.

1. У підрозділі 1.1 авторка детально характеризує особливості професійної комунікації сімейних лікарів. На наш погляд, варто було розглянути це питання через призму міжнародних вимог до професійної комунікації медиків.

2. У підрозділі 1.2 проведено ретельний аналіз наявних у педагогічній науці підходів до визначення критеріїв та показників сформованості професійно-комунікативної культури, що свідчить про ґрунтовний підхід Юлії Михайлівни до вивчення досліджуваної проблеми. Однак, ми вважаємо, що цей матеріал можна було б подати більш стисло, визначивши лише основні тенденції.

3. У підрозділі 2.3 авторка описує цікаві способи використання створеного нею блогу на заняттях з іноземної мови. На нашу думку, тут слід було б детальніше розкрити способи його застосування під час самостійної роботи студентів.

4. Таблиця додатку Б чітко та ґрунтовно висвітлює структурні компоненти, критерії та показники сформованості професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів. На нашу думку, доречним було б розширити зміст даної таблиці і додати до неї колонку, що містить інформацію стосовно методів дослідження визначених показників.

Вважаємо за доцільне наголосити на тому, що зауваження та побажання носять дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну високу оцінку дослідження, що є змістовним, цілісним, чітко структурованим і логічно завершеним.

У цілому дисертація Остраус Юлії Михайлівни вирізняється достатнім рівнем наукового узагальнення, конкретністю методичних пропозицій,

самостійністю наукового пошуку та творчим підходом до вирішення актуальної наукової проблеми. У роботі представлені нові теоретичні положення, що роблять певний внесок у розвиток теорії і методики професійної освіти. Сукупність результатів, одержаних у процесі дослідження, мають практичне значення і перспективи для подальшого впровадження у закладах вищої медичної освіти.

Дисертаційна робота «Педагогічні умови формування професійно-комунікативної культури майбутніх сімейних лікарів», її актуальність, зміст, наукова новизна, теоретична та практична значущість, обґрунтованість наукових положень, якість оформлення та повнота викладу відповідають вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. №567 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами КМУ за №656 від 19.08.2015 р. та за №1159 від 30.12.2015 р.), а її авторка, Остраус Юлія Михайлівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

.....¹⁵^{травня} 2020 року

Офіційний опонент:

кандидат педагогічних наук,

старший викладач кафедри українознавства

Львівського національного медичного

університету імені Данила Галицького

Г. М. Стечак

Підпис

ЗАСВІДЧУЮ
ВЧЕНИЙ СЕКРЕТАР
Львівського національного
медичного університету
імені Данила Галицького

